

Příští svět

Je konec éry velmocí. Začíná éra flexibilních spolků. (*Zkráceno, Die Zeit č. 28 ze 3.6.2008*)

Parag Khanna

nar. 1977 v Indii.

Je spolupracovníkem

Nové americké nadace

Ve Washingtonu.

Zasedání G8, které se konalo v týdnu od 9. června v japonském Hokkaido, bylo jako obvykle provázeno požadavkem, aby se klub nejprůmyslovějších států světa včetně Ruska reformoval a lépe tak odpovídal mocenskopolitickým realitám 21. století. Nepatří už dlouho do klubu noví členové globálního spolku vůdčích států? Podíl Číny na světovém hospodářství představuje dnes 15 %. Za ní jsou Indie a Brazílie....

Japonští hostitelé chtěli na letošním zasedání projednávat otázky globální ochrany životního prostředí. Ale ať už G8 zaujímá stanovisko k těm či oněm problémům: nejde o světovou vládu. Čína už dříve ignorovala výzvy aby zhodnotila svou měnu; OPEC nerozšíří těžbu aby klesla cena ropy; a to že v kruhu států G8 se kritizuje úzké spojení mezi Kremlem a Gazpromem Moskvu málo zajímá. ... Naproti tomu se řada expertů domnívá že závěry přijímané při jednáních G8 jsou neúčinné, jestliže nezahrnují regionální mocnosti a rozvíjející se státy – vedle Číny a Indie také například Brazílii, Turecko, Saudskou Arábii nebo Indonésii....

Proč vůbec věříme, že nějaká centrální instituce - Spojené národy, G8, Mezinárodní měnový fond – může udávat tón v globalizovaném světě ? Globalizace se naopak řídí jednoduchým principem decentralizace. Decentralizuje se moc, technologie i vědění. Stěhují se za podniky a nevládními organizacemi. Především však k příštímu mezinárodnímu společenství, k těm státům, které po vzoru bohatých a mocných států lze nazvat „Druhý svět“: o rozvoj usilující mocnosti ve Východní Evropě, ve Střední Asii, Latinské Americe, na Středním východě a v Jihovýchodní Asii.

Proces globalizace učinil z těchto zemí Druhého světa - jako Turecko, Kazachstan, Brazílie, Lybie, Saudská Arábie nebo Malajsie- důležité konzumenty na světových trzích. Uzavírají smlouvy stejně tak na Východě jako na Západě. Hrají jeden proti druhému. Prostě prolétávají radarem západních norem... Prokazují obdivuhodnou flexibilitu, každá z těchto zemí jde svou vlastní cestou : Indie nakupuje zbraně v Rusku, rozvíjí vzájemný obchod s Čínou a se Spojenými státy uzavírá dohodu o mírovém využívání atomové

energie. Saudská Arábie vzdoruje americkému tlaku aby zvýšila produkci ropy, snaží se o vytvoření bezcolní obchodní zóny s Evropskou unií a nakupuje stále více raket v Číně. Kazachstán modernizuje ropovody procházející Ruskem, získává u Evropanů podporu pro svůj pokus převzít předsednictví Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a proklamuje strategické partnerství s Čínou. Nikdo nevěří druhému – a ze všeho nejméně Spojeným státům.

Hegemonii Spojených států v unipolárním světě nenahradí nadvláda Číny. Pacifik se nepřemístí do Atlantiku. Východ nepředčí Západ. Daleko spíše jsou všichni spojeni pouty konkurence a spolupráce, pokoušejí se udržet rovnováhu a naskočit do jedoucích vlaků. Co zažijeme bude multipolarita za účasti nezápadních mocností, v níž hospodářský růst s sebou nepřinese automaticky svobodu a lidská práva. Evropa bude hrát zvláštní roli jakéhosi síťového státu či nadstátu mezi Spojenými státy a Čínou – Evropa, které by dokonce mohla případnou kořist v případě, že se jednoho dne dostanou západní a východní mocnost do války.

Bezpečnostní rada Spojených národů je těžce, možná nenapravitelně poškozena

Co mohou dělat Spojené státy chtějí-li si udržet nadvládu ve světě pronikavých změn? Zejména podpůrci a poradci Johna McCaina (jako Robert Kagan) požadují zahraniční politiku, která by byla založena na spolku nejdůležitějších demokratických států. Jiní, především v táboře Baracka Obamy (jako například Ivo Daalder) se zasazují o větší angažovanost Ameriky v multilaterálních organizacích. Nejpravděpodobněji obě strategie selžou. Demokratické státy Evropy americký intervencionismus převážně ostře odsoudily – fakt, který by se ještě zvýraznil, kdyby se měla skutečně vytvořit „Aliance pro demokracii“. Indie, Jižní Korea a Austrálie se vyvinuly v přátelské, ale vlašné spojence Spojených států. Rada bezpečnosti Spojených národů je k tomu těžce – možná nenapravitelně poškozena po té co víc jak dvě desetiletí nebyla reformována ani rozšířena. Američané o rozšíření jen hovořili, Evropané propásli příležitost britské a francouzské členství proměnit v jedno evropské. Regionální organizace jako Arabská Liga, jihoasijský ASEAN nebo Africká unie přešly k rozvíjení vlastních operací bez ohledu na procedury Spojených národů. Návrat k multilateralismu staré provenience zabrání globálnímu chaosu stejně málo jako nová Demokratická aliance.

Evropa by mohla založit postmoderní Římskou říši

Může se stát, že v několika letech se světová situace bude podobat spíše středověké autoritativní směsce než situaci nové studené války s jasnými frontami. Od Spojených států, i pod novým presidentem, nelze mnoho očekávat.

Amerika dosud opravdově nepochopila změněnou realitu. Proč by svět měl svěřit vedení právě největšímu dlužníkovi, zatímco Čína poskytuje velké množství úvěrů a Evropa silně utahuje provaz na reálných balíčcích krizové a rozvojové pomoci. Klíče k tomu, aby se mohly globální úkoly rozdělovat rozumně, drží dnes v ruce nikoliv Amerika, ale Evropa. Na Evropě záleží kdy se má určit, aby vzestup Číny a ostatních nových mocností probíhal odpovědně a mírově – neboť Evropa zaujímá třetí pozici mezi asijskými „útočníky“ a úřadující supervelmocí, která bojuje o svou pozici hegemonu. Evropa může přicházet s diplomatickými iniciativami řešícími přeshraniční problémy jako je změna klimatu nebo boj proti chudobě. Evropský systém obchodu s emisemi je jedním z modelů, který by si Amerika mohla vzít za vzor. Evropa plánuje vynaložit miliardu Euro na vývoj vodíkem poháněných automobilových motorů. Pokud Evropa konečně omezí subvence do zemědělství, aby podpořila zemědělský vývoz z chudých států, mohou se evropské banky dostat do čela trhů v oblasti mikrofinancování zemědělců v rozvojových zemích. Evropa by tak mohla pomoci na nohy Africe místo aby připouštěla, že kontinent uvízne v pasti čínského merkantilismu. Je nejvyšší čas, aby Evropané začali myslet a jednat samostatně.

Evropa se z těchto důvodů musí stát strategicky akceschopnou silou. Irské „ne“ k reformní Lisabonské úmluvě by nemálo zablokovat její nové zahraničněpolitické vystoupení, které lze stále ještě uskutečnit účinnou spoluprací. Evropa může dostat pod kontrolu ilegální přistěhovalectví z arabských států jestliže naváže obchodní kontakty se severní Afrikou a bude tam investovat. Dodávky zemního plynu z této oblasti mohou snížit závislost Evropy na Rusku. Evropa má šanci založit postmoderní Římskou říši pokud bude sledovat projekt Středomořské unie. Evropané by to neměli ztrácet ze zřetele jen proto že je dráždí přeháněná důležitost Nikolase Sarkozyho. Jde o to stabilizovat Maghreb ještě před tím než nezaměstnanost a islamismus posunou arabský svět mimo kontrolu.

Velkému tématu Turecka, další výzvě, se v Evropě dosud nerozumí. V žádném případě nejde jen o to, že poprvé o členství v EU usiluje velká „nezápadní“ země. Ve skutečnost se Turecko vyvinulo ve skutečnou nástupnickou moc po osmanské říši, mající vliv od Balkánu až po Centrální Asii. Udržuje těsné hospodářské svazky s Ruskem a Iránem, prostředkuje mezi Izraelem a Sýrií. Dodávky energie na Západ jdou ve zvyšující se míře (zejména po uzavření smlouvy o dodávkách energie s Irákem) přes Turecko. Země nemusí být bezpodmínečně plnoprávným členem EU, aby si udržela svůj klíčový vztah ke Střednímu východu. Avšak Evropané se musí koncentrovat na tyto strategicky ústřední otázky místo aby vývoj evropsko-tureckých vztahů zatěžovali rukojemstvím malicherných problémů jako je otázka Kypru.

Také ve vztahu k Rusku Evropa využívá svou moc a vliv jen bázlivě. Evropa je v Rusku nejdůležitějším investorem a zároveň největším dovozcem ruské ropy a plynu. Evropané mohou požadovat mnohem sebevědoměji, aby ve státech kontrolovaných energetických společnostech se respektovaly standardy dobrého managementu. Evropa nemusí bez námitek akceptovat, aby tyto firmy podle libosti manipulovaly se smlouvami se západními společnostmi. Nežijeme už v 19. nebo ve 20. století, kdy Evropa a Rusko stály vyzbrojené proti sobě a hrozily si vzájemnou invazí. Ruské hospodářství je asi tak velké jako francouzské : Evropa by je mohla koupit.

Pravděpodobně největší geopolitickou otázkou 21. století je zda stojíme před novým konfliktem Východu se Západem. Bude transatlantický spolek Spojených států a Evropy představovat dráždivé spojenectví pro lidnaté asijské státy semknuté kolem Číny ? V devadesátých letech, když Západ se svými humanitárními a vojenskými intervencemi, které byly nemyslitelné za studené války, revolucionizoval světový řád, platilo: kdo určuje pravidla, má moc. Asijský hospodářský vzestup nyní přináší nový axiom: kdo má peníze, určuje pravidla. Spojené arabské emiráty, Singapur, Saudská Arábie, Jižní Korea a Čína disponují obrovskými státními fondy, které nejen oťrásají Wall Streetem, ale nakupují velká národní hospodářství od severní Afriky až po Centrální Asii. Asijská poptávka po nerostech žene růst v Africe víc než kdy v minulosti. Tyto toky surovin se mohou rychle politicky instrumentalizovat. Už dnes Čína finančně a vojensky podporuje každý stát označený Spojenými státy za „zlý“ (Schurkenstaat, rogue state).

Jak by vypadal globální řád, v němž by Západ i Východ stále více sázely na státní kapitalismus a uplácely státy druhého světa, aby z nich dostaly suroviny? V němž Západ klade důraz nejen na lidská práva a demokracii, ale i na ochranu svých práv vlastnických a práva k vynálezům - na která Východ kašle ? Dostanou se do sebe Amerikou vedené Nato a Čínou ovládaná Šanghajská organizace pro spolupráci až kazašská ropa začne docházet ? Začnou v Indickém oceánu hlídkovat čínské válečné lodě, aby zajistily přísun ropy ze Sudánu a Hormuskou úžinou z Iránu ? Ústřední výzvy 21. století se nazývají terorismus, klimatická změna, režimy bez zákona, chudoba a znovuuštění zhroutěných států. V každém z těchto problémů jsou Rusko, Japonsko, Indie nebo Saudská Arábie důležité – Spojené státy, Evropa a Čína navýsost důležité. Jestliže Washington a Peking pochopí, že ten druhý může zkřížit v budoucnu jejich krásné plány, pak se mohou mezi elitami obou mocenských soupeřů prosadit chladné hlavy. A pak by mohlo ve vši tichosti pravidelně se scházející G3 forum, složené z USA, Evropské unie a Číny, se začít zabývat opravdu důležitými otázkami.